

Kakšno kulturo si želimo

Skorajda ni naroda na svetu, ki bi se tako zapisal knjigi, kot se ji je in se ji še slovenski narod, pa naj se to še tako čudno sliši. Kako bi sicer lahko opravičili pred drugimi dan kulture, ki je posvečen spominu na Prešerna in na njegove poezije! Pokažite mi v zadnje čase tako opevani Evropi še en narod, ki bi praznoval svoj praznik kulture! V bližnji republiki Sloveniji je sedaj postal tudi dela prost dan, Prešernova Zdravljica je postala slovenska narodna in državna himna. Kaj še hočemo?

JURIJ PALJK

Resnici na ljubo moramo povedati, da bomo letos šli na proslavo malce bolj pomirjeni, slovenski narod ima končno le svojo, lastno, suvereno državo. Da je to dobro tudi za nas, se je pokazalo ob že znanih neljubih dogodkih v Gorici, ko je Slovenija pokazala, da na nas nekaj dà, obenem pa smo bili priče odvrtnemu poskusu, da se spet nekaj odje tam, kjer bi morali najprej dati. Ob spominu na ta dogodek se nam zdi Prešeren še večji pesnik, ko se spomnimo njegove Zdravljice, v kateri nazdravlja vsem narodom, ki bi radi dočakali dan, ko ne bo več sovražstva med njimi.

Prešernov praznik je praznik kulture. Kaj vse lahko stlačimo pod geslo kulture! Od lepega jezika do lepega obnašanja, od srčne kulture do knjižne kulture, veliko je stvari, ki jih kultura pokriva. Veliko pa je taktih, še več, katere bi morala, a jih ne. Kultura je lepo izrečen dober dan in iz tišine izpisana poezija bolečine vsega zamolčanega. Tega pa je med nami ogromno, preveč. Kultura je lep nasmehek čiste slovenske govornice v vsakdanjik pošvedranega in zmalčenega jezika, ki ga govorimo. Kultura je navezanost slovenske matere slovenski zemlji preko sina, ki je moral večno v tujini živeti, a na materinščino vseeno ni pozabil.

In samo te kulture si lahko želimo, drugo ni nič, je samo stisnjena pest megle, ki je padla na vsakdanjik Slovenca v zamejstvu. Tiste megle, ki ti odvzame čisti pogled na vse, tako da lahko samo še tavaš in končno niti ne veš več, kaj si, niti tega ne, če si sploh kdaj kaj bil.

Take kulture si zaželimo ob Prešernovem prazniku, tako nam ne bo težko nadaljevati z njegovo Zdravljico:

Nazadnje še, prijat'ji,
kozarce zase vzdignimo,
ki smo zato se zbrat'li,
ker dobro v srcu mislimo.

Konec X. zakonodajne dobe

NAŠA ZAŠČITA OBTIČALA NA MRTVI TOČKI

»Menil sem, da je napočil čas, ko je treba narediti konec vsedravnemu predstavništvu, ki se je v političnem pogledu že bilo izčrpalo; volivce je treba pozvati, naj izvolijo novo predstavništvo, ki naj se spopade s hudi-

t.m., podpisal odlok o razpustitvi parlamenta. Nove državnozbornske volitve bodo v nedeljo, 5. in v ponedeljek, 6. aprila.

Po 25 letih se zakonodajna doba italijanskega parlamenta skoraj redno izteka, saj manjka do njenega rednega izteka le kak teden. Začenja se torej volilni boj, ki bo, kot kaže, izredno oster, ker bodo zlasti tradicionalne politične stranke napele vse sile, da bi ohranile svoje predstavništvo v obeh vejah parlamenta. Voditelji vsedravnih strank že zdaj opozarjajo volivce na nevarnost, da bi novo predstavništvo v parlamentu bilo preveč razčlenjeno, češ da bi to oviralo sestavo trdne parlamentarne večine, iz katere bi nastala nova vlada. Volilni boj pojde, kot kažejo prvi znaki, zlasti proti gibanjem in listam, ki so izraz krajevnih ali deželnihi stvarnosti.

Kar zadeva naše probleme, se pravi probleme naše slovenske narodne manjšine v Italiji, moramo, žal, ugotoviti, da se je tudi 10. zakonodajna doba iztekla, ne da bi bilo urejeno

Iz vsebine:

H. Korsič o deželnem kongresu Ssk (str. 5)

D. Slobec
Nove možnosti za podjetja v naši deželi (str. 4)

(Dar)
Obisk pri slovenskem astronomu J. Povše (str. 3)

Nov čas je vzpostavil nove vrednote (str. 2)

mi in zapletenimi problemi, ki zadevajo navadne ljudi«.

Tako je dejal predsednik republike Cossiga, potem ko je v nedeljo, 2.

Obisk papeža Janeza Pavla II. v Furlaniji Julijski krajini

Objavljen je bil spored obiska papeža Janeza Pavla II. v Furlaniji Julijski krajini. Začel se bo v četrtek, 30. aprila, s prihodom na letališče v Ronkah, od koder bo v spremstvu šel v Oglej. Tu se bo papež srečal s škofi iz Treh Benečij, Koroške, Slovenije in Hrvaške. Naslednji dan bo papež najprej v Pordenonu, nato pa bo zvečer prispel na Tržaško. Najprej se bo ustavil na Vejni, od koder bo nadaljeval pot do cerkve sv. Justa v Trstu. Naslednji dan, to je 2. maja, bo papež maševal na Velikem trgu v Trstu in nadaljeval pot v Gorico. Zadnji dan bo v Vidmu, kjer bo med drugim maševal na stadionu Friuli.

Predsednika Cossiga in Andreotti podpisujeta odlok o razpustu parlamenta.

vprašanje naše zakonske zaščite. Vlada je sicer prišla na dan s svojim zakonskim osnutkom, vendar je parlamentarni postopek obtičal na ravni senatne komisije za ustavna vprašanja. Očitno ni bilo dovolj politične volje, da bi se postopek izčrpal. Odločilen je bil, kot vse kaže, tudi tokrat pritisk protislovenskih in protimanjšinskih političnih krogov iz dežele Furlanije Julijske krajine, zlasti iz Trsta. Počakati bo zato treba na novo zakonodajno dobo in vse seveda začeti znova.

Zanimivo pa je, da sta vlada in parlament v tem zakonodajnem man-

Predsednik Peterle na obisku v Rimu

Predsednik slovenske vlade Lojze Peterle je bil v torek, 4. t.m., na obisku v Rimu, kjer se je srečal s predsednikom italijanske vlade Andreottijem. Predsednika Peterleta sta spremljala guverner Narodne banke Slovenije Arhar in predsednik Gospodarske zbornice Slovenije Horvat.

Andreotti je Peterletu zagotovil, da bo Italija podprla Slovenijo pri njenih prizadevanjih za »vstop v Evropo«, se zavzela za okrepitev gospodarskega sodelovanja ter za politično rešitev problematike italijanske manjšine v Sloveniji in slovenske v Italiji. To vprašanje bodo najprej proučili strokovnjaki. Predsednik Peterle je na tiskovni konferenci dejal, da Slovenija in zadeva pravice italijanske manjšine na ozemlju Republike Slovenije. V Rimu se je predsednik Peterle srečal tudi s predsednikom poslanske komisije za zunanje zadeve Piccolijem.

RADIO TRST A

Nov čas je vzpostavil nove vrednote

Nobenega dvoma ni, da živimo v docela prelomnem času. Dokaz za to enkratno prelomnost je v prvi vrsti dejstvo, da se sprememba ni izvršila z vseobsežno vojno, ki bi bila seveda katastrofalna, ampak od znotraj, kot notranji proces življenja, ki se je udeležil povsod, kjer je bilo to potrebno. Vojna v Jugoslaviji, v Gruziji, seve-

sa, tudi nevažnost številčnosti narodov. Logika t.i. »velikih« in »majhnih« narodov — vsaj kar se tiče večjega ali manjšega števila ljudi — je končno premagana. Kvaliteta je stopila na mesto kvantitete: ruski narod ni po tej novi logiki nič pomembnejši od estonskega, vsaj zaradi števila ljudi, ki jih premore, ne. Slovenski narod si je izboril mednarodno priznano državo, stokanja in jokanja nad slovensko majhnostjo je na srečo enkrat za vselej konec.

Toda spisek novih vrednot gre od tu še naprej: kot da so v novem obdobju duhovne silnice nekaj več vredne kot prej, kot da se je formula Ericha Fromma »Imeti ali biti« nekoliko prevesila proti »biti«. Z drugimi besedami: posedovalnost, dominacija, obvladovanje in vladanje, vse to kot da je precej izgubilo na moči in strahospoštovanju. Vživimo se za hip v Borisa Jelcina: njegova naloga ni lahka in vendar je bila preprosta, če sledi novi logiki stvari. Kolikor bo poskušal obdržati dominantno funkcijo, toliko bo pač izgubil. Kolikor bo želel »imeti«, toliko bodo njegove odločitve zgrešene. Kot da smo priče svetopi-semki logiki, da imaš pač toliko, kolikor daš in ne kolikor poseduješ na račun drugih. Istočasno je seveda res, da je človek v novem obdobju vse prej kot željan gospodovalnih avtoritet, ki zatorej kar po vrsti propadajo na svetovnem odru, v kolikor se ne obrnejo naprej in ne zapustijo preteklega časa.

V novem času bodo znotraj določene narodove skupnosti »uspeli« tisti, ki bodo predvsem delovali v interesu vseh, upoštevaje vso narodovo skupnost. Kdor bo deloval zase ali za svoje skupine in privržence, brez upoštevanja vseh, brez dovoljenja vseh, ta bo pač zatonil v nepomembnost, nevednost in necenjenost — čas ga bo naplaval na obrežje pozabe. Želimo si, da bi se n.pr. tudi v našem prostoru zadeve odigravale v duhu novega časa: upoštevaje celotno našo narodnostno skupnost, sicer bomo kot manjšina potegnili kratek konec, za kar je v zadnjih dogodkih zelo dosti bridkih in žalostnih napovedi. V tej luči si je želeli, da zadeva s »Primorskim dnevnikom« ni takšna, kot se že nekaj časa kaže, da bi bil namreč naš edini dnevnik odtujen, okrnjen na račun celotne skupnosti, brez da bi bila ta skupnost vprašana za mnenje. V kolikor pa je zadeva takšna, kot se kaže, potem se je bati, da smo kot celota izgubili ogromno in to brez volje in

pristanaka vseh. Vsa naša skupnost bo oškodovana, pridobili pa tudi ne bodo akterji teh odločitev — tudi o tem govori logika novega časa. Zakaj novi čas potrebuje v večji meri novih idej ter duhovnosti kot pa kapitala, o čemer se obrnjeno govori v Republiki Sloveniji, namreč da je vse gospodarstvo in da je duhovnost z mednarodnim priznanjem za dolge čase opravila svoje poslanstvo in je torej izgubila energij. Vsakršna poteza ali dejanje, ki ne bosta upoštevala moralno-duhovnega naboja usmerjenega v interes celotnega narodnostnega, v našem primeru manjšinskega prostora, — ampak le v dobičarsko logiko ozkega interesa, nemara celo staro-ideološkega interesa, vsakršna dejanja te vrste bodo seveda slej ko prej iztisnjena iz toka prihodnosti kot necejnena in nedragocena dejanja. O teh stvareh ne more biti dosti dvoma, lahko vanje le verjamemo in se po tej veri ravnamo. Na nazadnje pa niti ni treba vere za to prepričanje, dovolj je le pogledati širom po Evropi, pa bomo videli, kaj in kako vse nastaja pred našimi očmi. Upati je le, da ne bi bili Slovenci v Italiji med poslednjimi, ki bi to novo logiko sveta spoznali, zakaj zmote so za nas nemara usodnejše od zmot »večinskih« prostorov. Časa za premislek ni več na pretek, tolažba pa je v resnici, da se prepoznanje lahko zgodi v enem samem hipu.

Janez Povše

Nesprejemljivi koraki nazaj...

Deželno tajništvo Slovenske skupnosti je v preteklih dneh izdalo tiskovno poročilo, v katerem zelo negativno ocenjuje stališče novega predsednika deželnega odbora Turella v zvezi z nedavnimi pogajanjimi med Italijo in Slovenijo o zaščiti manjšin. Turello je namreč dejal, da je zaščita Slovencev zgolj notranje vprašanje italijanske države, Italijani v bivši Jugoslaviji pa naj bi potrebovali mednarodnopravna jamstva.

V tem trenutku smo priča nesprejemljivim poskusom nazadovanja, piše še v tiskovnem poročilu Ssk. Dovolj je, če omenimo deželni zakonski osnutek o Krasu, ki ga je deželni odbornik Carbone spet ustavil, in črtanje slovenščine iz statuta občine Sovodnje. O tem bo moral razpravljati tudi bližnji 7. kongres Slovenske skupnosti. Stranka, je še zapisano, bo stopila v stik tako s predsednikom deželne vlade kot s strankami večine, saj je nujno potrebno temeljito politično razčiščenje. O teh vprašanih je bilo govora na zadnji seji deželne tajništva stranke, ki je bila v četrtek, 30. januarja, v Nabrežini. Večji del se je bil posvečen poglobljeni razpravi o parlamentarnih volitvah in o pobudi Slovenske skupnosti, da bi prišlo do skupnih slovenskih stališč in kandidatov.

da le potrjuje omenjeno pravilo, saj gre ali je šlo v Jugoslaviji predvsem za obupan in ponoreli poskus prejšnjega obdobja, da se za vsako ceno obdrži na površju.

Enkratna prelomnost pa je seveda prinesla s seboj novo logiko stvari, tako drugačno, različno od prejšnje, da komaj verjamemo vanjo: princip naroda je v tej zvezi prva stvar, ki je prevladala. Zastoj so namigovanja na »nacionalizem«, saj bi ob sedanji prebuditvi in moči narodov lahko celo kdo trdil, da je na ruševinah bivše realsocialistične Evrope zmagal fašizem ali kaj podobnega. Pa ne samo narod kot kohezivna vrednota novega ča-

NEDELJA, 9. februarja, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojnu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: »Miki«; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 »Franc in njegovi«; 16.00 Šport in glasba; 17.30 Z naših prireditiv.

PONEDELJEK, 10. februarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljičja; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Jugoslavija 1918-1941; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Damir Feigel in njegovi kratki spisi; 12.00 Umetniki pred ogledalom; 12.40 Naša pesem. Partizanski pevski zbor iz Ljubljane; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Gospodarska problematika; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Veselo na otroškem valu; 15.30 Rodinov poljub; 16.00 Mi in glasba: Simfonični orkester RTV Slovenija; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Simon iz Ruta — ob petdesetletnici drugega tržaškega procesa; 17.30 Mladi val.

TOREK, 11. februarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljičja; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Alpe Jadran; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Damir Feigel in njegovi kratki spisi; 12.00 Položaj otrok in njihove usode v današnji družbi; 12.40 Naša pesem. Primorski akademski zbor Vinko Vodopivec iz Ljubljane; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Mi in glasba: Simfonični orkester RTV Slovenija; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Dopsnice z najbližnjega vzhoda.

SREDA, 12. februarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljičja; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Narodnostni trenutek Slovencev; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Damir Feigel in njegovi kratki spisi; 12.00 Male neznane države; 12.40 Naša pesem: Primorski akademski zbor Vinko Vodopivec iz Ljubljane; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Na goriškem valu; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na goriškem valu; 15.30 Iz preteklosti v sedanost; 16.00 Mi in glasba; 17.00 Poročila in kulturna kronika.

ČETREK, 13. februarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljičja; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Dopsnice z najbližnjega vzhoda; 9.40 Dvajset minut z...; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Damir Feigel in njegovi kratki spisi; 12.40 Naša pesem. Moški zbor Slava Klavora iz Maribora; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.30 Spoznajmo Slovenijo; 16.00 Mi in glasba; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Četrtekova srečanja: Trst, decembra 1941. Ob 50-letnici drugega tržaškega procesa.

PETEK, 14. februarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Halo, dober dan! Tu 362875; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Damir Feigel in njegovi kratki spisi; 12.00 Indija-Koromandija: 12. potovanj po nezavarovanih stezah; 12.40 Naša pesem. Moški zbor Slava Klavora iz Maribora; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Pravljičje... pravljice... pravljice...«; 14.30 Od Milj do Devina; 15.30 Portreti in srečanja; 16.00 Mi in glasba; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Kulturni dogodki.

SOBOTA, 15. februarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljičja; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 9.30 Cigani ne krajejo pesmi; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Damir Feigel in njegovi kratki spisi; 12.00 Oddaja iz Reziej; 12.45 Glasnik Kanalske doline; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Nediški zvon; 15.00 Duh časa in čar odra v spominih Jožeta Babiča; 16.00 Mi in glasba; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Manica Komanova: »Prisega opolnoči«.

NOVICE

V Čedadu so v sredo, 29. januarja, v knjižnici Kulturnega društva Ivan Trinko predstavili Trinkov koledar za leto 1992. Srečanje je bilo nadvse slovesno, saj je že samo dejstvo, da je koledar začel ponovno izhajati po šestih letih premora, izredno pomembno. Na predstavitvi je spregovoril urednik Mario Vertovec, ki je opisal zgodovino koledarja.

* * *

Študijski center za mladinsko književnost Alberti je prejšnji četrtek podelil nagrade in priznanja zmagovalcem »Prve nagrade za mladinsko literaturo v manjšinskih jezikih italijanske države«. Natečaj je bil razpisan lani. Prvo nagrado je dobila Zimska pravljičja avtorice Mjute Povasnice; delo je v štirih jezikih — slovenščini, italijanščini, sardinščini in ladinsčini — izdalo Založništvo tržaškega tiska.

SUBJEKT V NOVIH ČASIH

7. deželni kongres Slovenske skupnosti

Razstavišče ESPOMEGO v Gorici v soboto, 8. februarja, ob 16. uri z nadaljevanjem v župnijskem domu v Doberdobi v nedeljo, 9. februarja, ob 9. uri.

Vljudno vabljeni!

Obisk v tržaškem astronomskem observatoriju pri Bazovici

Tu je zaposlen naš rojak dr. Pavel Zlobec

Astronomija je prav gotovo ena izmed najzanimivejših in pravljčnih znanosti. Preučuje vesolje in zvezde, tiste svetle pikice, ki jih človek od nekdaj opazuje na večernem nebu in zasleduje njihove skrivnosti. Astronomija raziskuje tudi meje neskončnosti v upanju, da bo človek končno nekega dne res spoznal, kje živi in kje se je vse začelo. Potemtakem si lahko mislimo, da je astronom nekdo, ki z najmočnejšimi mogočnimi teleskopi stalno zre v nebo in opazuje najmanjše premike, tako da bi zaznal tudi najbolj skrite novosti. Do prvih astronomskih spoznanj je najverjetneje prišlo prav na ta način. Dandanes pa je astronomija veliko bolj strokovna, predvsem je postala interdisciplinarna. Pri astronomskih raziskavah sodelujejo poleg astronomov tudi fiziki in matematiki.

Pavel Zlobec

Pred nedavnem sem obiskal fizika dr. Pavla Zlobca, ki je že več kot 25 let zaposlen v tržaškem astronomskem observatoriju pri Bazovici. Sprejel me je v svojem uradu. Observatorij je približno sto metrov oddaljen od spomenika na bazovski gmajni. Sestavljajo ga t.i. stanovanjski del, v katerem so uradi, delavnica in računalniški center, velika kupola, v kateri je večji teleskop ter dve manjši stavbi z manjšimi teleskopoma. V zunanosti je daleč naokrog opazen veliki radioteleskop, v kratkem bodo namestili še manjšega.

Naša zaščita...

datu uredila vprašanje avtonomije za Južne Tirolce. Tudi to vprašanje se je vleklo kakih 30 let in je bilo šele zdaj končno rešeno. Sporno je le vprašanje mednarodnega jamstva za spoštovanje in izvajanje zakonov in norm v korist južnotirolske manjšine. Slednja zahteva, naj avstrijska država še dalje jamči za spoštovanje in izvajanje zaščitnih norm, Italija pa do zdaj vztraja na stališču, da je zaščita južnotirolske manjšine italijansko notranje vprašanje. Vladi obeh držav bosta seveda morali urediti tudi to vprašanje in šele tedaj bo dunajska vlada mogla izjaviti, da je treba spor, ki ga je bila sprožila pred 30 leti v okviru OZN, odstranjen.

Na stenah urada dr. Zlobca so razne slike sonca in tabla, na kateri so bili raznovrstni komplicirani računi in grafi. Tudi na obeh mizah je veliko strokovno-znanstvenega materiala, od grafov in spektrogramov pa do raznih znanstvenih revij in faksov.

Začela sva se pogovarjati o dejavnosti bazovskega observatorija. »Naše delovanje je namenjeno predvsem opazovanju sonca s pomočjo radioteleskopa. Gre za neke vrste veliko parabolično anteno, ki sprejema določene frekvence magnetnega valovanja. Tudi svetloba, ki jo človek zaznava, ima določeno frekvenco magnetnega valovanja, večjih frekvenc pa ne zaznavamo v obliki svetlobe, temveč jih lahko sprejemamo le s posebnimi napravami in jih nato pretvorimo v določene grafe. V našem observatoriju opazujemo magnetno delovanje na soncu.«

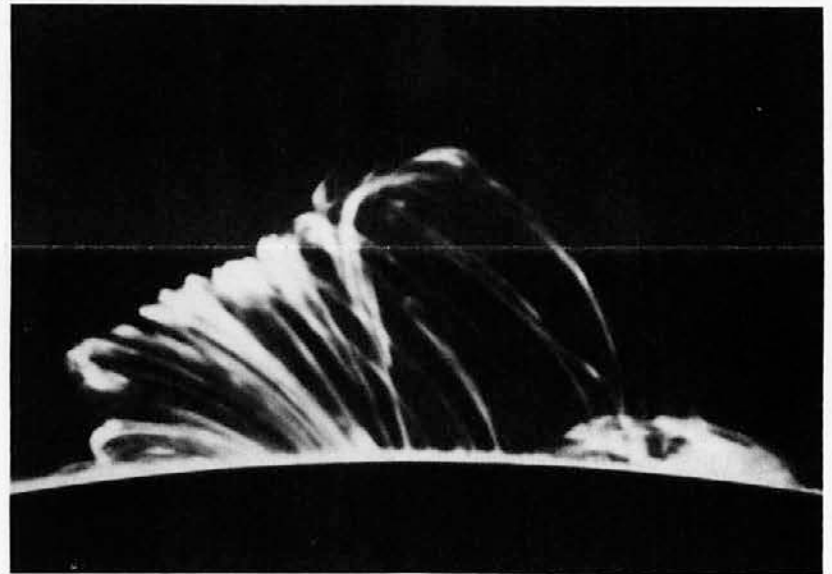
V tržaškem astronomskem observatoriju že dolgo let namenja vso pozornost soncu in spremembam, ki se na njem dogajajo. Vendar podatke ne zbirajo sami, temveč so povezani s številnimi observatoriji po vsem svetu. Podatke si izmenjujejo preko računalnika, uporabljajo pa tudi faks, pošto, veliko pa je treba tudi potovati. »Podatke si izmenjujemo, da jih nato lahko preverjamo in da lahko lažje pridemo do določenih ugotovitev. Zelo veliko sem tudi delovno potoval in obiskal številne observatorije po vsem svetu. Res sem srečen, da sem naletel na odprte in prijazne kolege, s katerimi še vedno redno sodelujemo. Ko spoznaš nov pojav in ga dodobra preveriš in preučiš, ga nato objaviš v znanstveni reviji. Svoje izsledke pa moramo seveda posredovati tudi ministrstvu za znanstvene raziskave in še nekaterim ustanovam.«

Človek se lahko sprašuje, čemu je namenjen tak način znanstvene raziskave. »Odkrili smo in, upam, da še bomo, pojave, ki bi jih sicer nikoli ne mogli. Spoznali smo fizikalne razmere na son-

čni koroni in kaj se pravzaprav tam dogaja. Stalno nadzorujemo sončno dejavnost. Človek se pri tem vsak dan nekaj novega nauči, in prav ta je ena izmed najlepših plati v tem poklicu.«

Dr. Zlobca sem vprašal, kateri so bili najlepši trenutki v dolgoletni karieri. »Ko sem bil še mlad in neizkušen in sem s spektrogrami analiziral bolj navadne fenomene in sem prišel do določenih ugotovitev, sem v znanstveni reviji bral članek, ki so ga objavili nekateri ruski astronomi o istem problemu. Njihove ugotovitve pa so bile popolnoma drugačne. Objavil sem tudi jaz svoje delo. Kasneje se je izkazalo, da so bile moje ugotovitve pravilne.«

Kasneje v karieri, ko sem se ukvarjal z drugačnimi fenomeni, pa sem dokazal, da so bile neka-

Magnetne arkade, ki so posledica sončnega blišča na sončnem robu. Fotografija je iz poljskega astronomskega observatorija v Wroclavu

tere teorije, ki so veljale kar celo desetletje, napačne.«

Pogovorila sva se nato še o dveh nekoliko manj strokovnih, temveč prav tako zanimivih problemih, in sicer o magnetnih nevihtah ter o neznanih letečih predmetih. O prvih se v zadnjih letih precej govori, nekateri bolj »lahkotni« časopisi jih včasih celo primerjajo z naravnimi katastrofami. »Magnetne nevihte seveda obstajajo, absolutno pa nimajo katastrofalnih učinkov. Pojavijo se vsakih 11 let, ko je sončni maksimum in so tesno povezane s sončnim vetrom. V bistvu se nekoliko poveča magnetno sevanje, vendar so to vedno izredno majhne vrednosti. Lahko pa pride, vendar v redkih primerih, tudi do nekaterih nezaželenih učinkov. Včasih se npr. električni tok inducira na nek električni vod in se zaradi močno povečane napetosti lahko pokvari transfor-

Prešernova nagrada Borisu Pahorju

Med letošnjimi dobitniki najvišjega priznanja za slovenske umetnike — Prešernove nagrade — je tudi tržaški pisatelj Boris Pahor. Komisija mu je podelila nagrado za njegovo življenjsko delo. O dogodku bomo še poročali, pisatelju Pahorju pa iskreno čestita tudi naš list.

mator in nastane black out, lahko se tudi začasno prekinjejo radiozveze, povečano magnetno sevanje pa lahko vpliva celo na človeka, vendar jaz nisem nikoli občutil posebnih sprememb.«

Dr. Zlobca sem vprašal še za mnenje o neznanih letečih predmetih. »Nikoli nisem zapazil na nebu kaj nenavadnega, ravno tako tudi ne moji kolegi iz bazovskega observatorija. To vprašanje sem večkrat postavil tudi kolegom po vsem svetu, tudi v observatorijih, kjer imajo izredno močne in natančne teleskope: nikoli nisem dobil pritrdilnega odgovora.«

***

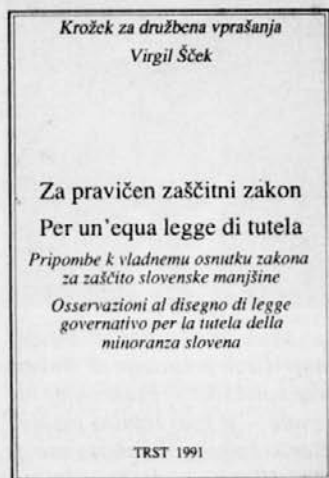
Slovenski klub Kanalska dolina je v petek, 31. januarja, priredil srečanje s tržaškim pisateljem dr. Rafkom Dolharjem, avtorjem knjige »Romanje v Julijce«, ki je izšla pred nedavnim. Prireditve se je udeležilo nepričakovano veliko število ljudi.

(Dar)

Pomembna publikacija Ssk, namenjena italijanski javnosti

»Za pravičen zaščitni zakon«

»Za pravičen zaščitni zakon — Per un'equa legge di tutela« je naslov publikacije, ki je delo Slovenske skupnosti, založilo pa jo je Društvo za kulturno in družbeno vprašanja »Virgil Šček« iz Trsta. Knjiga vsebuje, kot piše v podnaslovu, »pripombe k vladnemu osnutku zakona za zaščito slovenske manjšine«. Delo je napisano v italijanščini, saj je namenjeno tistemu delu večinskega naroda, ki bi želel kaj več izvedeti o naših problemih in zahtevah.

Publikacijo so predstavili v petek, 31. januarja, na sedežu tiskovne agencije ANSA v Trstu ob prisotnosti predstavnikov slovenskih in italijanskih sredstev javnega obveščanja. Na srečanju so spregovorili predsednik društva Virgil Šček dr. Rafko Dolhar, Slovensko skupnost pa sta zastopala deželni svetovalec Bojan Brezigar in deželni tajnik Ivo Jevnikar. Ob tej priložnosti so člani Ssk tudi predstavili lepak stranke, na katerem so napisana ustavna določila Slovenije in Italije o manjšinski zaščiti, ki ponovno dokazujejo ogromno razliko med obema državama pri reševanju tega vprašanja. Plakat ima naslov: »Manjšine: recipročnost, enakopravnost, enako dostojanstvo, doslednost, Evropa...« Ob koncu tiskovne konference so italijanski časnikarji postavili zastopnikom Slovenske skupnosti številna vprašanja predvsem o stališču Slovenske skupnosti do nedavnih neuspešnih tristranskih pogajanj o manjšinski zaščiti, ponovno je bilo treba razjasniti pojem recipročnosti, govora je bilo tudi o internacionalizaciji vprašanja naše manjšine pa tudi o nesprijemljivih izjavah novega deželnega predsednika Turella in o črtanju slovenščine iz statuta sovodenjske občine.

Publikacija »Za pravičen zaščitni zakon« vsebuje veliko več, kot obljublja sam naslov. V njej je mogoče dobiti poleg celotnega Maccanicovega osnutka tudi konkretne predloge za poprav-

ke, ki so jih sestavili člani Slovenske skupnosti in zlasti njena pravna komisija. Knjiga je namenjena predvsem prihodnjemu parlamentu in italijanski javnosti, ki želi v dobri veri razpravljati o naših problemih. V predgovoru, ki ga je napisal deželni tajnik Ssk Ivo Jevnikar, je rečeno, da brošura »ne obravnava vse problematike manjšinske zaščite, tudi ni zgodovinski pregled. Omejuje se le na zadnjo, iztekajočo se zakonodajno dobo, za katero je značilna vsaj novost, da je italijanska vlada prvič predstavila svoj osnutek o zaščiti naše skupnosti. »Maccanicov zakon« smo Slovenci odločno kritizirali, osrednji del te publikacije pa dokazuje s kolikšno potrpežljivostjo in odprtostjo smo svoje kritike utemeljevali in predlagali rešitve, da bi se le približali zaželenemu cilju. Gre za građivo Slovenske skupnosti, ki člen za členom »obdeluje« vladni osnutek...«

Poleg Maccanicovega zakonskega osnutka pa so v tej publikaciji še drugi dokumenti v zvezi z manjšinsko zaščito. Knjiga vsebuje zakonski osnutek Slovenske skupnosti, ki ga je stranka v začetku te zakonodajne dobe posredovala senatorjem drugih manjšinskih strank (slednji so ga tudi predložili v senatu), poleg tega so objavljeni še zakonski predlog, ki zadeva jezikovne skupnosti, izmenjava korespondence med Slovensko skupnostjo in ministrskim predsednikom Andreottijem o vprašanju manjšinske zaščite, Londonski memorandum, Osimski sporazum, zakon za obmejna področja, de Michelisovi predlogi na KEVS-u o zaščiti etničnih skupnosti ter znana razsodba ustavnega sodišča iz leta 1982 o rabi slovenščine pred kazenskim sodiščem.

Posnetek s predstavitve publikacije o zaščiti naše manjšine na tržaškem sedežu agencije ANSA. Za predavateljsko mizo so (z leve): Bojan Brezigar, Rafko Dolhar in Ivo Jevnikar (foto M. Magajna)

Nove možnosti za podjetja v naši deželi

Državni zakon za obmejna področja bo kmalu nudil več finančnih in informacijskih instrumentov vsem tistim podjetjem, ki želijo prodreti na vzhodna tržišča in ki delujejo v naši deželi ter v pokrajinah Benetke, Belluno in Treviso na vzhodnem bregu reke Piave.

Nova finančna družba Finest s sedežem v Pordenonu, bo nekakšna operativna roka pri promociji ekonomskega in finančnega sodelovanja z Avstrijo, z državami osrednje in balkanske Evrope ter državami bivše Sovjetske zveze. Izbrano je bilo mesto Pordenon, ker se je v njem razvilo mnogo malih in srednjih podjetij, ki imajo že vrsto let zelo dobre trgovinske vezi z zgoraj omenjenimi področji. Finančna družba Finest, s soudeležbo dežel Furlanije Julijske krajine in Veneta, bo finančno pomagala italijanskim podjetjem v mešanih družbah in bo podpirala dejavnosti, ki bodo slonele na industrijskem in trgovskem sodelovanju. V tem sklopu zakon št. 21 namenja izredni prispevek naši deželi v višini 200 milijard lir za obdobje 1991-1997, deželi Veneta pa 57 milijard. Zakon je dal družbi Finest še en instrument, ki je omejen na goriška in tržaška podjetja; gre za refinansiranje rotacijskega sklada za ekonomske pobude (Frie - Fondo di rotazione per iniziative economiche) v višini 90 milijard lir za obdobje 1991-1997.

Od vsega tega si podjetniki naše dežele veliko obetajo kljub negativnim ekonomskim posledicam zaradi vojne v bivši Jugoslaviji. Prav ta vojna pa je odprla no-

ve možnosti sodelovanja posebno v smeri rekonstrukcije tako preizkušene Hrvaške. Treba bo ponovno zgraditi porušena mesta in vasi, popraviti cestne in železniške povezave in popolnoma obnoviti mnoge industrijske objekte. Zagrebška vlada je zato že pred koncem vojnih spopadov prosila za pomoč italijanska podjetja, ki se že skrbno pripravljajo na začetek obnovitvenih del.

Odprtje vzhodnih tržišč, ki se je začelo pred dvema letoma, je povzročilo med drugim tudi mnogo zmešnjav predvsem zaradi pomanjkanja informacij za vse tiste, ki bi radi vzpostavili trgovinske vezi z Madžarsko, Češkoslovaško, Poljsko in Bolgarijo, torej z državami, ki predstavljajo v tem trenutku najzanimivejše in bogate investicijske možnosti. Prav zaradi bistvene praznine v poznavanju ekonomske zakonodaje, tržnih ugodnosti in denarnih mehanizmov je Italijanska ustanova za zunanjo trgovino (ICE - Istituto italiano del commercio estero) pred nedavnim odprla v Trstu Centro Ice Est-Europa, ki nudi predvsem deželnim podjetjem vsakovrstne ekonomske analize in informacije o vzhodnih tržiščih.

Glavni cilj sedeža Ice Est-Europa pa bo v prihodnje nedvomno povečanje trgovinske izmenjave, ki šteje danes 20 tisoč milijard lir (z 2 tisoč milijardami italijanskega deficita) in ustvarjanju močne strukture majhnih in srednjih podjetij za trgovanje z vzhodom. Ice bo imel tudi Banko podatkov v Gorici, ki bo povezana z vsemi mednarodnimi sedeži Ustanove. Pri vsem tem pa bo tudi v prihodnosti igral veliko vlogo študijski in dokumentacijski institut o Evropski skupnosti in vzhodni Evropi (Isdee - Istituto di studi e documentazione sull'Europa comunitaria e dell'Est), ki poleg objavljanja ekonomskih in političnih analiz držav na balkanskem, donavskem in sovjetskem prostoru, prireja srečanja in konference, na katerih prihaja do poglobljenih razprav z izvedenci in ekonomskimi operaterji iz držav bivše Jugoslavije in Sovjetske zveze ter Madžarske, Poljske, Češkoslovaške, Albanije, Bolgarije in Romunije.

Malim in srednjim podjetjem naše dežele se torej obetajo boljši časi, vse pa bo seveda odvisno od njihove strokovnosti in od tega, v kolikšni meri bodo znala izkoristiti vse oblike ponujene pomoči.

David Slobec

Pogovor z goriškim pokrajinskim tajnikom H. Korsičem

»Ssk lahko prispeva k rasti celotne skupnosti«

Deželni kongres Slovenske skupnosti je pred vrati. O izzivih, ki jih ponuja novi čas, o čemer priča že geslo kongresa — »Subjekt v novih časih« — o odnosih med tržaškim in goriškim delom stranke in še o marsičem smo se pogovorili s Hadrijanom Korsičem, ki je bil pred nedavnim izvoljen za goriškega pokrajinskega tajnika Ssk.

Hadrijan Korsič

Kaj pričakujete od tega kongresa, ki se bo pričel čez nekaj dni?

Že samo geslo kongresa postavlja zahtevo po novih prijemih in to ne samo s strani Ssk ampak tudi s strani vsakega pripadnika naše narodnostne skupnosti. Tudi za nas velja izrek, da je vsak svoje sreče kovač. Stranka bo morala dojeti izzive, ki se pojavljajo v sodobnem času, in na najboljši možni način uresničiti težnje, želje in pričakovanja pripadnikov naše manjšine. Za to pa je predvsem potrebna večja organiziranost same stranke.

Kako ocenjujete delovanje stranke v zadnji mandatni dobi in kaj predlagate za bodočnost?

Dejal bi, da je bilo delovanje Slovenske skupnosti v zadnjih dveh letih glede na kopico problemov, ki so se pojavili v tem času, in na skromna sredstva, s katerimi razpolaga, več kot zadovoljivo. Ssk je bila vedno prisotna

povsod, ko je šlo za vprašanje manjšinske zaščite — prizadevanja za zaščitni zakon so ji tudi vzela največ moči — zavzeto je spremljala dogajanje v matični domovini, boriti se je morala zaradi zaostrenih odnosov med slovenskim in italijanskim prebivalstvom predvsem na Tržaškem. Navedeni primeri so dovolj zgovorni in dokazujejo veliko angažiranost stranke same.

Kaj bi povedali o odnosih med tržaškim in goriškim delom stranke?

Predvsem je treba poudariti, da razlike med tržaško in goriško stvarnostjo nedvomno obstajajo in so tako socialne kot politične narave. Kljub temu pa po svojih izkušnjah lahko rečem, da je sodelovanje med obema »vejama« stranke zelo plodno. Zavedati pa se je treba, da se obe pokrajini v marsičem razlikujeta oziroma imata svoje specifične značilnosti, zato je seveda potrebna tudi avtonomija pokrajinskih struktur Slovenske skupnosti, saj so pogledi na določena vprašanja na Tržaškem in Goriškem povsem različni. Kako tudi ne, saj lahko opazimo razlike celo med sosednjimi vami, ki so v isti pokrajini.

Po neuspešnih izkušnjah vključevanja v vsedrjavne stranke se je Slovenska skupnost izkazala kot edina stranka, ki lahko resnično brani interese naše manjšine. Kaj bi morala po vašem mnenju Ssk še storiti, da bi še bolj poudarila to svojo vlogo?

Slovenska skupnost mora kot edina slovenska stranka v Furlaniji-Julijški krajini prisluhniti in se spoprijeti tudi z manjšimi problemi iz vsakdanjega življenja na ce-

lotnem narodnostnem prostoru. S tem bi pridobila tesnejši stik z vsemi občani. S svojim delom mora Ssk prepričati naše ljudi, da niso zapuščeni ali pa ujeti v velike organizacije, kjer pomenijo le številko, pač pa da je vsak posameznik za nas dragocen.

Tako na Tržaškem kot na Goriškem postaja vzdušje med večinskim prebivalstvom vse bolj nacionalistično usmerjeno. Kaj lahko po vašem mnenju naredi stranka za izboljšanje odnosov med tu živečima narodoma?

Res se je pri mnogih pripadnikih večinskega naroda v zadnjem času spet povečal neutemeljen

strah, da bi jih slovenska manjšina »nadkrilila«. To se dogaja predvsem na Tržaškem, vendar je tudi na Goriškem ta občutek močno prisoten. Menim, da je v tem trenutku še posebno potrebna pokončna drža naših ljudi, vendar moramo biti vedno pripravljeni na dialog, saj bomo morali na tem ozemlju še naprej živeti skupno s pripadniki večinskega naroda. Kar zadeva Slovensko skupnost pa menim, da mora biti v bodoče čim bolj prisotna v občinskih in pokrajinskih svetih in odborih, saj le tako lahko zagovarja naše interese, istočasno pa seznanja italijansko večino s težavami, s katerimi se mora naša manjšina vsak dan spopadati. Slovenska skupnost pa lahko s svojim delom prispeva tudi k rasti celotne skupnosti, ne samo slovenskega prebivalstva na tem ozemlju.

Odkritje dveh spominskih plošč v Šturjah

Filip Terčelj

Župnijska skupnost v Šturjah na Vipavskem je v nedeljo, 2. februarja, na praznik svečnice, pripravila v tem kraju pomenljivo slovesnost odkritja spominskih plošč dvema duhovnikoma, ki sta vsak na svoj način zaslužna za Primorsko. Prvi je Filip Terčelj (1892-1946), doma iz zaselka Grivče v šturski župniji, v javnosti znan tudi kot prosvetni delavec, organizator, pisatelj in pesnik. Kljub temu, da si je v času fašizma na Primorskem pridobil neminljive zasluge za kulturno in duhovno rast našega ljudstva, zlasti še kot tajnik goriške Prosvetne zveze in urednik Našega čolniča, je v začetku leta 1946 bil zahrbtno umorjen pri Davči skupaj z župnikom iz Sorice, ki mu je za praznike prihitel na pomoč iz Ljubljane. V slovensko prestolnico je prof. Terčelj zbežal že pred vojno zaradi neznosnega fašističnega pritiska, a kljub narodni pokončnosti po vojni ni dočkal, da bi se lahko vrnil na rodno Goriško.

Drugi slavljeneec je Srečko Gregorec (1894-1972), duhovnik, nabožni

pisatelj in pesnik ter organizator Marijinih družb. Od leta 1927 do 1946 je bil župnik v Šturjah, kjer je pod fašizmom zgradil še danes delujoči Marijin dom, ki v takratnih hudih letih ni služil le za prireditve verskega, temveč tudi kulturnega značaja. Po drugi svetovni vojni se je umaknil v Gorico, kjer je bil imenovan za stolnega kanonika in je deloval predvsem kot katehet na slovenskih šolah.

Nedeljska slovesnost v Šturjah je imela dva dela. Pričela se je ob desetih dopoldne z mašo, ki jo je ob so-maševanju več duhovnikov vodil generalni vikar koprške škofije msgr. Renato Podbersič, med njo pa je ubrano prepeval domači cerkveni pevski zbor. Po maši so prisotni šli ven, na ploščad med župnijsko cerkvijo in Marijinim domom, kjer sta na pročelju vzdani obe kamniti spominski plošči, tik pred samim odkritjem še vedno pokriti s slovensko zastavo. Tu se je pričela akademija s petjem, recitacijami in dvema slavnostnima govoroma. Prof. Filipa Terčelja je na kratko, a poglobljeno predstavil batujski župnik Jožko Kragelj, o Srečku Gregorcu pa je na njemu lasten slikovit način spregovoril upokojeni šempetrski župnik Dušan Bratina, ki je vrsto let služboval tudi v Ajdovščini. Urednik koprškega Ognjišča Božo Rustja je predstavil knjižico o Filipu Terčelju, ki jo je napisal in uredil Marijan Breclj in s katero ta založba pričinja serijo z naslovom Graditelji slovenskega doma.

Vsi, ki imajo kakršnokoli zaslugo za to občuteno slovesnost, zaslužijo priznanje, zlasti pa še domači šturski župnik Lojze Šinkovec in tamkajšnji verniki; obudili so tako spomin na dve skoraj pozabljeni osebnosti, ki pa zaslužita, da se ju spominjajo tudi današnja in seveda prihodnje generacije. **M.**

SLOVENSKA PROSVETA
ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE
ZVEZA SLOVENSkih KULTURNIH DRUŠTEV

SLOVENSKA BESEDA '91

Ob Dnevu slovenske kulture

Nedelja, 9. februarja 1992, ob 17. uri

GORICA - Katoliški dom

TRST - Kulturni dom

V ČEDADU bo prireditev teden kasneje

V petek, 7. februarja, ob 18. uri v Katoliškem domu v Gorici
otvoritev razstave besednega ustvarjanja v goriški pokrajini
v zadnjem desetletju

»Svetokriškega z veseljem beremo«

Med knjigami, ki sem jih v zadnjem času prebral, bi danes rad napisal nekaj besed o knjigi, ki je v teh dneh spet med nami. To je knjiga, za katero mislim, da bi jo moral vsak pošten polintelektualec prebrati, gre namreč za »Sacrum promptuarium« Janeza Svetokriškega, ki ga je konec minulega leta spet poslala med nas založba Lipa iz Kopra.

Napisal sem polintelektualec samo zato, ker bi ga vsak intelektualec že moral prebrati, vsak ljubitelj dobre knjige pa ga je že. Toliko o izrazoslovju, ki nekatere pri mojem pisanju blazno moti. Če rečeš bobu bob, je pač samo bob in ni polbob. Enako je s polintelektualcem.

Nikdar dovolj hvaljeni in opevani ter vse prehitro pozabljeni in nalašč od skorajda vseh pisunov in polliteratov v temo porivani gospod in profesor Anton Slodnjak (Se ga še kdo spomni? Ga kdo od mladih pozna?) piše o Svetokriškem v svojem delu Zgodovina slovenskega slovstva takole: »... Deloval je po vseh slovenskih pokrajinah, najdlje vendar v domači primorski deželi. Iz svojih knjig je sestavil delo "Sacrum promptuarium" (Sveti priročnik), praktičen učbenik pridigarstva, ki vsebuje okoli 600 pridig z govorniškimi navodili in ki ga je izdal v petih knjigah od 1691-1707... Marsikateri njegov "zglede" izpričuje, da je imel darove pravega pripovednika, zato moremo celo trditi, da "Sveti priročnik" ni samo baročno bogato in razgibano navodilo k verskemu in moralnemu življenju, temveč tudi prva zbirka kratkih pripovedi v našem jeziku.«

Kako imenitno teče Slodnjaku beseda, niti ene same nepotrebne tujke, tako drage današnjim literarnim kritikom, nima njegov tekst. V dveh stavkih nam pove skorajda vse, kar je potrebno vedeti o Janezu iz Svetege Križa, ki se je imenoval tudi Tobijsa Leonelli. Poznejši kapucinski pridigar se je bržkone rodil slovenski materi in beneškemu plemiču, ime Svetokriški pa priča o tem, da je bil iz današnjega Vipavskega Križa, ki je danes vasica v spodnji Vipavski dolini, za časa Svetokriškega pa je bilo pomembno mestece s samostanom, ki je sicer tam še danes, a veliko bolj prazen...

Mimogrede naj bo tukaj povedano, da so kriški patri vzorno uredili v samostanu sobo, ki je posvečena Svetokriškemu, katero si lahko vsakdo ogleda, prihoda ni potrebno najaviti, lahko samo pozvonite ob vходу v kapucinsko cerkev, po možnosti storite to ob uri, ki je človeku primerna, patri imajo namreč tudi druge obveznosti. V tej sobi so na ogled stare knjige, svetokriški samostan je namreč imel veliko knjižnico, ki se je žal v teku časa porazgubila, sedaj se skuša dobiti nazaj vse tisto, kar bi moralo ostati v Križu. Pri vsem tem je imela pogubno vlogo italijanska okupacija, vsi italijanski patri, ki so prišli na

mesto slovenskih, namreč niso bili dobri in sveti kot je bil pater Guido, katerega se vsi starejši na Vipavskem spominjajo s svetim spoštovanjem, dobrotu namreč ne pozna nacionalizma, tako dragega njegovim predstojnikom...

Vrnimo se k naši knjigi, ki je v bistvu le ponatis knjige, ki jo je Akademika založba iz Ljubljane izdala leta 1937. Izbor del Janeza Svetokriškega je takrat imenitno opravil dr. Mirko Rupel, ki je imel kaj dela, če pomislimo, da je pridigar spisal okroglih tri tisoč strani, zbranih v petih knjigah. Kakšna zgovornost in kakšne primere! Ne vem, zakaj potem vsi mečejo v zobe Vipavcem, da so precej preveč zgovorni, ko pa imamo takega prednika!

Rupel je najavil dober izbor, tak, da dobimo vpogled v tedanje versko življenje, posvetno življenje, jezik in še bi lahko našteval. Svetokriški se pokaže kot dober pripovednik, resda ne povsod, ker se je pač zgledoval tudi pri drugih pridigarjih in jih tudi nekoliko posnemal, a dr. Rupel je res imenitno izbral, knjiga je berljiva, v enem večeru se človek vrne v času za tristo let nazaj in se ima čudovito, kar prehitro se knjiga konča. Napisal sem, da je Svetokriški dober pripovednik predvsem zato, ker vem, koliko je bilo pripovedništva v tistem času. Nič, ali skoraj. Pa ne govorim o slovenskem, govorim o evropskem prostoru.

In kaj naj rečem o jeziku? Lahko samo molčim in si priznam, da sem malokrat tako užival kot sinoči, ko sem knjigo spet prebral. Imeniten jezik mojih pradedov, kar vidim jih, kako se pehajo v grič po Rebru v Križ poslušat pridigarja Svetokriškega, ki nekje sam prizna, da so včasih ob njegovih pridigah cerkve tako polne, da mora iti na prosto, ker je v cerkvi premalo prostora. Koliko novega spet zveš, koliko vere je bilo v slovenskem narodu, koliko istega trpljenja današnjega modernega človeka srečaš v njegovih pridigah, življenje je sicer

res bilo drugačno, toda vseeno najdeš vzporednice, ki so lastne vsem ljudem v vseh časih! Ne morem povedati, kako sem užival, ko sem bral tisto o kuharjih, ki so najbolj cenjeni kot poklic, ali pa pregovore, katere kar stresa Svetokriški, primere, slike, življenje, ki diha iz vsakega odlomka, latinščina, ki jo rabi kot mi danes strokovne izraze, katerih se niti zavedamo ne, večni ritem obreda svete maše, pridige, nikdar tako pompozne, da ni v njih vsaj kapljice krvi preprostega slovenskega človeka.

Ko sem že prej omenil kuharje, samo odlomek Svetokriškega, za pokušino: »... Dokler ljudje tulikanj grli inu trebuhi služijo, za tiga volo kuharji inu kuharce so nerabe štimani inu nerhitrejši službo ušafajo, kateri sicer nekada so bili malu štimani inu ž njih antverham so stradali. Dokler nejsjo bili Rimljari Azijo s svojo oblast pripravili, v teh naših deželah so cilu malu kuhali. Iz Azije v laško deželo so bili kuharje prpelali inu ludem ta antverh je taku dobru dopadu, de en kuhar vus ukaden inu osmujen, z župo oblit, z mastjo umazan je več velo kakor en philosophus z vso svojo zastopnostjo...«

Skorajda, da se ni kaj dosti spremenilo, kajne?

Svetokriškega boste brali z veseljem, večkrat se boste nasmjali, Janez Svetokriški ima namreč dober humor, tak, ki se nikomur zajedljivo ne posmehuje. Sicer pa je knjiga imenitno branje za tiste, ki mislijo, da je dovolj, da za Svetokriškega zveš v šoli in potem nanj pozabiš, ti ga bodo najraje vzeli v roke, veliko jim bo povedal. Kot je meni.

Jurij Paljk

* * *

Na zadnji seji upravnega odbora Glasbene matice 27. januarja je bil za vodjo umetniškega sveta soglasno izvoljen prof. Janko Ban. Pooblastili so ga, naj si izbere krog sodelavcev v umetniškem svetu, mu izrekli popolno zaupanje in mu obljubili pomoč pri izvrševanju nove zahtevne naloge.

V DSI o prebujenju v Reziji in Teru

V Društvu slovenskih izobražencev v Trstu je bilo v ponedeljek, 3. t.m., govora o »narodnem prebujenju« v Reziji in Terski dolini. Predaval je prof. Pavle Merku, svoje pozdrave pa je tržaškimi Slovencem iz Rezije prinesel tamkajšnji župan Luigi Paletti, ki je v pristnem narečju posredoval nekaj podatkov o življenju v tej dolini.

Prof. Merku je poslušalce uvodoma seznanil z najpomembnejšimi trenutki v zgodovini teh naših pozabljenih rojakov. Opozoril je na mejo na Idrijci, ki je najusodnejša meja, kar jih je kdaj bilo na Slovenskem, saj je tako odtujila naše ljudi, da se še danes težko sporazumevajo med sabo.

Tudi sredi tega stoletja je usodna meja še delila Slovence na tem področju, saj nadiški, terski in rezijanski Slovenci niso mogli vzpostaviti vezi, ker jih je delila železna zavesa.

V zadnjem času pa je na tem območju prišlo do prebujenja, je nadaljeval prof. Pavle Merku. Dokaz za to je tudi konferenca za sestavo rezijanske slovnice in pravopisa. Pobudo za to je dala sama občina. Konference so se udeležili številni svetovni strokovnjaki za rezijansko narečje in svoj referat je na tem srečanju prebral tudi prof. Merku. V kratkem bodo v Amsterdamu izšli akti o tej konferenci, ki predstavlja temeljni kamen za sestavo slovnice rezijanskega narečja.

Umril je Franc Devetak iz Romjana

V sredo, 15. januarja, je preminil v starosti 88 let rojak in zvesti bralec Novega lista Franc Devetak - Betkin iz Romjana pri Ronkah. Pokojnik je za vse predstavljal od medvojnih let, ko se je skupno z ženo Olgo preselil z rodne Vrha v Laško, vse do danes, lik čvrstege, naravnega in narodno zavednega Slovenca. Čeravno ni bil uradno vključen v javnopolitično delovanje, je bil njegov dom vedno odprt in občutljiv za slovensko stvar. Med vojno je bil Franc Devetak partizanski ekonom. Od vseh, tudi od italijanskih sosedov, je bil spoštovan in čislán zaradi svoje srčnosti in preudarnosti, kar so mu izkazali na prisrčen način vsi sorodniki, prijatelji ter pevci z Vrha, ki so ga spremljali na zadnji poti do ronškega pokopališča. Hčerki Danjeli in družini izreka iskreno sožalje Društvo Jadro iz Laškega; sožalju se pridružuje tudi Uredništvo našega lista.

Ob slovenskem kulturnem prazniku vabita Slovenska prosveta in Društvo slovenskih izobražencev v Trstu na

PREŠERNOVO PROSLAVO

ki bo v Peterlinovi dvorani v Trstu, 11. februarja, ob 20.30.

Spored obsega med drugim govor člana slovenskega parlamenta Tomaža Pavšiča ter podelitev nagrad literarnega in fotografskega natečaja in priznanj Mladi oder 1991.

NOVICE

V četrtek, 13. t.m., bo v galeriji Tržaške knjigarne v Ulici S. France-sco odprte likovne razstave Atilija Kralja, Tržačana po rodu, ki sodi v srednjo generacijo. Po poklicu je gradbeni tehnik. Kralj je bil dolga leta član Društva zamejskih likovnikov; doslej je imel 28 samostojnih razstav, udeležil pa se je tudi številnih skupinskih. V slovenski galeriji bodo na ogled dela, ki sodijo v njegovo figurativno in predvsem zadnje abstraktno obdobje. Razstava se bo zaključila 27. t.m.

* * *

V Gregorčičevi dvorani v Trstu je v začetku prejšnjega tedna predaval dr. Anton Bebler iz Ljubljane. Govoril je o vojaško politični varnosti Slovenije in njenega prebivalstva. Gost je povedal nekaj izredno zanimivih in povsem novih podatkov. Med drugim je dejal, da bi bil v preteklosti spopad med obema velesilama na slovenskih tleh; ta podatek je mogoče izslediti v raznih vojaških virih. Slovencem je torej desetletja grozilo popolno uničenje, vendar za to sploh niso vedeli. Srečanje z dr. Beblerjem je priredil deželni odbor Svetovnega slovenskega kongresa.

NAŠA DRUŠTVA

SKD »Slavec« iz Ricmanj

Kulturno življenje je v Ricmanjih, vasi v dolinski občini pri Trstu, že več kot stoletje nadvse živahno. Zelo pomembno vlogo ima domače društvo »Slavec«, ki je nastalo še v prejšnjem stoletju, točneje 5. maja 1894. Sprva se je imenovalo Bralno in pevsko društvo »Slavec«. Še pred tem pa je v Ricmanjih že organizirano deloval moški pevski zbor in njegovi člani so bili med glavnimi pobudniki za ustanovitev društva, ki je bilo že od samega začetka izredno aktivno. Lahko rečemo, da je to eno izmed redkih društev, ki ni poznalo tako imenovanih »mrtvih obdobij«, če seveda izvzamemo čas prve svetovne vojne in fašizma.

Društvo so v začetku vodili predvsem učitelji. Med temi je bil najbolj pomemben Josip Valetič, ki je bil med drugim tudi pobudnik za nastanek številnih društev v slovenski Istri. Sam je bil doma iz Pridvora, žena pa je bila iz Ricmanj. Valetič je bil tudi pobudnik za ustanovitev domačega Posojilnega in konzumnega društva. Leta 1906 so v Ricmanjih zgradili Narodni dom, kjer sta dobili sedež obe društvi in v katerem je bilo prostora za številne kulturne prireditve. Delovanje je bilo izredno živahno. Iz starih dokumentov je razvidno, da se je v tistih letih v Narodnem domu skoraj vedno kaj dogajalo. Društvo »Slavec« je tedaj štelo nekaj več kot 70 članov, pomembno pa je poudariti, da so v tistem času vsi aktivno delovali in vsak po svojih močeh prispevali k rasti društva.

O zgodovini domačega društva nam je nudil podatke Boris Kuret, ki je bil pred nedavnim izvoljen za predsednika in se sam že več let posveča raziskovanju naše preteklosti. Pred nekaj leti je

izšla njegova knjiga z naslovom »Boršt«, nekaj podobnega pa naj bi izpod njegovega peresa v kratkem izšlo tudi o Ricmanjih. Kuret je med drugim opozoril, da je na delovanje društva v tem obdobju vplivala »cerkvena afera«, do katere je prišlo prav v tej vasi. Tedanji kaplan g. Požar je namreč uvedel staroslovenski mašni obred (do tedaj je bila maša v latinščini). V Ricmanjih so bili torej storjeni prvi poskusi za slovensko mašo. Ta afera iz začetka tega stoletja je preveč zapletena, da bi jo lahko razložili v tem zapisu, saj bi jo bilo treba obravnavati v veliko daljšem članku. Povemo naj le, da je ta dogodek usodno vplival na vse dejavnosti v vasi in jih dalj časa pogojeval.

Kot vsa društva, je tudi »Slavec« v času, ko je divjala prva svetovna vojna, prekinil svoje delovanje, vendar so člani že leta 1919 začeli v Ricmanjih ponovno organizirati razna kulturna srečanja. Ko je stopil na oblast fašistični režim se je dejavnost vsaj navidezno prekinila, čeprav le ni popolnoma zamrla. Pri življenju sta ostala zbor in knjižnica, iz katere so si ljudje na skrivaj sposojali knjige. Leta 1923 so sicer fašistični škvadrasti sežgali knjige v društveni knjižnici, vendar pa so domačini pravočasno izvedeli za to, tako da jim je uspelo skriti večino knjig. Fašisti so vdrli tudi v župnišče in v šolo, kjer so se prav tako znesli nad knjigami. Zapuštli so Ricmanje v prepričanju, da so slovensko kulturo tam odpravili...

Ko je izbruhnila druga vojna, je Pevsko in bralno društvo »Slavec« moralo spet prekiniti svoje delovanje, a že oktobra 1945 so se člani spet z vso vnemo lotili dela. Do leta '49 je bila vsak teden ka-

Dramska skupina SKD »Slavec« iz Ricmanj leta 1987

ka prireditev, potem pa se je s Kominformom vas razdelila na dva tabora, kar je za precej dolgo obdobje dejansko zavrlo vse kulturno delovanje v Ricmanjih. Do leta 1966 je v glavnem deloval le pevski zbor in občasno tudi dramska skupina. Domačini pa so tedaj le uvideli, da je idejno ločevanje nesmiselno in tistega leta je prišlo do naravnost zgodovinskega občnega zbora društva »Slavec«. Izvoljen je bil novi odbor in delo je od tedaj dalje ponovno steklo kot v starih, dobrih časih. Leta 1978 je bil zgrajen novi kulturni dom — Babna hiša, kjer potekajo vse pomembnejše kulturne pobude v vasi.

Kar zadeva SKD »Slavec« naj še povemo, da pod njegovim okriljem še danes deluje pevski zbor; pred nekaj leti so se mu pridružili tudi pevci društva iz sosednje vasi, tako da se danes zbor imenuje »Slavec - Slovenec«. Ker služi potrebam dveh vasi so pevci zelo zaposleni. Ko že govorimo o zboru, je treba omeniti Vlada Švaro, ki je bil dirigent že pred drugo svetovno vojno in je zbor vodil vse do leta 1978. Pod njegovim vodstvom so domači pevci dosegli tudi precej uspehov.

V okviru SKD »Slavec« obstaja tudi igralska skupina, ki vsako leto priredi vsaj po eno igrico za praznik domačega zavetnika sv. Jožefa. Društvo organizira tudi razne razstave, kulturna srečanja, gostovanja, miklavževanja in še bi lahko naštevali. Od stalnih prireditev naj omenimo »Srečanje okteta Primorske«, »Ricmanjski teden«, razstavo in pokušnjo domačih vin ter tradicionalno vaško šagro. V prejšnjih letih je bilo življenje v ricmanjski Babni hiši izredno bogato, saj je društvo priredilo številna gostovanja s priznanimi izvajalci, glasbenimi skupinami, kantavtorji ipd. »Moje mnenje je,« nam je ob koncu rekel predsednik društva Boris Kuret, »da bi se morali spet ozreti v preteklost. Nekoč društveno delovanje ni slonelo na gostovanjih, ampak predvsem na lastnih močeh. Spomniti se moramo na naše običaje, čeprav moramo biti v koraku z novimi časi. Če pa ne bomo obudili k življenju naših tradicij, bodo naslednje generacije na to izročilo povsem pozabile. Vodilo za naše bodoče delovanje naj bo torej predvsem izvirnost.«

(hj)

Mitja Terčon Južna Afrika danes (4)

(Vtisi z enomesečnega potovanja)

Ker je celotni politični sistem v Južni Afriki do pred kratkim slonel na rasnem ločevanju, je povsem razumljivo (toda ne opravičljivo), da so Južnoafričani bolj ali manj rasisti. Rasizem je nastal tudi zaradi objektivnih razlik v kulturi, miselnosti, odnosi med črnci in belci. Te razlike pridejo do izraza zlasti na delovnih mestih, kjer črnci veljajo za lenuhe in neumne, ker se pri najmanjši zapreki ustavijo; prostovoljno se prepustijo belcu in njemu zaupajo funkcijo vodenja dela, oni pa le izvajajo. Tudi sam sem opazil, da morajo črnci vedno imeti nekoga, ki jih nadzira in koordinira njihovo delo. Na primer v restavracijah z izključno črnskimi osebjem strežejo počasi, slabo in neprijazno, kar je v škodo samim črnskimi natakarjem, ki si tako zapravijo morebitno napitnino. Isto se dogaja v trgovinah, kjer moraš imeti vsaj pet črncev, da napravijo delo, ki ga pri nas zmore ena sama oseba. Plačani so sicer slabo, toda vedno sorazmerno s produktivnostjo.

Po mojem mnenju primanjkuje črncem ambicija, tekmovalnost in pojem urejenosti — organizacije. V idealni družbi bi sicer lahko bili

ti elementi negativni, toda v naši civilizaciji — v katero vsekakor spada tudi Južna Afrika — so te značilnosti bistvene za socialno uspešnost. Sam pojem dela je črncem tuj; medtem ko se pri nas tudi dvoletni otrok zaveda, da morajo odrasli ljudje delati in služiti, so za afriške črnce delo, urniki, hierarhija nekaj, kar je prinesel beli človek in česar oni prej niso poznali, vsaj ne v taki obliki kot pri nas. Isto velja za pojem osebne lastnine, ki je pri črncih zelo labilen: povsem postranskega pomena je komu predmet pripada; če predmet potrebuješ, imaš pravico, da ga uporabljaš. Od takega načina mišljenja pa do našega pojma kraje je pot zelo kratka.

Zgodovinski razvoj črncev, ki je popolnoma različen od našega, je nedvomno odločilno oblikoval njihov značaj. Po mojem mnenju je bila bistvena razlika v tem, da je bilo preživetje v Afriki neprimerno lažje kot v Evropi. »Praevropski človek« je moral skoraj svoj celotni potencial posvetiti temu, da se je varoval pred mrazom in si zagotovil dovolj hrane za vse leto. Ni naključje, da se je zahodna civilizacija rodila ravno v notranjosti gorate in puste stare Grčije, kjer so bile razmere verjetno najslabše. V črni Afriki mraza sploh ne poznajo, narava pa je tako bogata, da se človeku ni bilo treba toliko mučiti in skrbeti, kako se bo preživljal: dovolj je, da je stegnil roko in že je segel po okusnem tropskem sadežu.

Manjšina naj vzame usodo v lastne roke

V soboto in nedeljo bo imela Slovenska skupnost svoj sedmi deželni kongres. Začel se bo v soboto ob 16. uri v dvorani razstavišča ESPOMEGO v Gorici, nadaljeval pa v nedeljo ob 9. uri v župnijskem domu v Doberdolu.

Geslo kongresa je »Subjekt v novih časih«. Edina slovenska stranka v zamejstvu potrjuje tako svoje stališče, da mora biti manjšina subjekt, da mora sama vzeti v roke svojo usodo in da igra pri tem bistveno vlogo tudi samostojno politično nastopanje. Novi časi to stališče še potrjujejo. Od zadnjega kongresa, maja 1989 v Boljuncu, se je spremenil svet, padle so diktature na Vzhodu, končala se je oboroževalna tekma, Slovenija je dosegla demokracijo in državno samostojnost. Do političnih premikov z razkolom na levici je prišlo tudi v Italiji. Pravzaprav ostaja v glavnem nespremenjeno le omejevalno stališče italijanskih oblasti do vprašanja naše zaščite. Potreben je zato prodor zamisli o samostojnem nastopanju in o nastopanju manjšine kot subjekt. Tud zadnja pogajanja med Italijo in Slovenijo o manjšinski zaščiti ter vloge, ki jo je pri tem odigralo skupno zastopstvo, to potrjujejo.

V sobotnem delu kongresa bosta poročili deželnega predsednika Marjana Terpina in deželnega tajnika Iva Jevnikarja.

Zvrstila se bo vrsta pozdravov in posegov gostov, pri čemer bo zanimiv odziv predstavnikov političnih sil iz Furlanije-Juljske krajine, iz Republike Slovenije, s Koroškega in iz vrst drugih manjšin v Italiji na naše življenjske probleme. Podeljena bodo tudi »odličja Ssk« za zaslužno narodnoobrambno in politično delo.

Sporod, ki se bo nadaljeval v nedeljo dopoldne v Doberdolu, obsega dalje poročilo deželnega svetovalca Bojana Brezigarja, poročili pokrajinskih tajnikov v Gorici Hadrijana Korsiča in v Trstu Martina Breclja, druge posege in splošno razpravo, ki se bo končala z odobritvijo resolucij in izvolitvijo novih vodstvenih organov na deželni ravni.

Na kongresu ima volilno pravico 90 izvoljenih delegatov, k razpravi in prisotnosti pa je vabljena vsa naša javnost.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« - Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Bojan Brezigar, Ivo Jevnikar, Helena Jovanović, Drago Legiša (glavni in odgovorni urednik), Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij Vršaj.

Oglaš: Publist d.z.z.; Trst, ul. Montecchi 6; tel. 040/7796611.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst, tel. 040/772151.

Člani družbeno-političnega društva *Edinost* so pretekli teden poslali na vse najpomembnejše vladne naslove v Republiki Sloveniji ter poslanem italijanske narodne skupnosti v slovenskem parlamentu dokument »za enakopravnost manjšin v skupni evropski hiši«. V njem društvo med drugim opozarja prejemnike pisma, da Italija še danes ne spoštuje številnih obvez o zaščiti manjšin, ki jih vsebujejo mednarodni sporazumi, čeprav so bili nekateri podpisani pred štirimi desetletji.

Nekaj besed o božični zvezdi

Božični prazniki so minili, v naših stanovanjih pa so mogoče ostali lončki z božičnimi zvezdami, ki so nam krasili dom med prazniki. Postavlja se torej vprašanje kako skrbeti za to lepo rastlino.

Božična zvezda spada k družini zvezdnic, ki so samorasle v Srednji Ameriki in še zlasti v Mehiki. Sorte, ki jih poznamo, so rezultat križanja in zaradi tega poznamo tudi več barvnih inačic.

Božične zvezde cenimo zaradi živo rdečih ali bledikasto rumenkastih listov. Pravi cvetovi so dejansko skoraj neopazni, saj so majhni rumeni stroki s črnimi prašniki, ki poženejo s sredine vrhnjih listov. Upoštevati moramo, da je božična zvezda kratkodnevnik, to pomeni, da mora dalj časa biti v temnem prostoru, če želimo, da se listi lepo obarvajo. Ustreza ji primerno svetlo mesto, zavarovati pa jo moramo pred neposrednim soncem. Ko se obarva, jo moramo postaviti na kraj, kjer ni preprihov in kjer temperatura niha med 15 in 21 stopinjami. Rastlina uspeva v dobri kompostnici, ki naj bo med »cvetenjem« primerno vlažna. Zelo koristno je, če zalivamo dvakrat na teden, pazimo pa, da se zemlja ne posuši. Dnevno pa liste orosimo z vodo, da ostanejo sveži. Po »cvetenju« pustimo rastlino nekaj tednov počivati, manj jo zalivamo in jo postavimo v hladnejši, a še vedno dovolj svetel prostor. Božično zvezdo tudi obrežemo tako, da ostane približno ena tretjina višine. Pri tem opravilu moramo paziti, da se ne dotaknemo mlečka, ki se bo pojavil iz zalubja, ker je nekoliko strupen in povzroča srbeče ožige na koži, najbolj nevarno pa je, da bi se do-

taknili oči. Lončnica naj tako počiva vse do pozne pomladi, ko jo bomo presadili. Pri tem opravilu moramo paziti, ker ima božična zvezda steblo in korenine. Seveda moramo rastlino presaditi v nekoliko večji lonček in ji dodati primerno količino sveže kompostnice. Ko se ozračje segreje, nekako sredi maja, lahko božično zvezdo pustimo na prostem. Paziti moramo, da bo v senci in zavetju, jo redno zalivati in občasno pognojiti. Konec septembra pa božično zvezdo znova postavimo v hišo in pazimo, da ne bo na preveč svetlem kraju. Ker je, kot rečeno, kratkodnevnik, moramo za dobo dveh mesecev zagotoviti rastlini vsaj 14-15 ur teme. Lahko si pomagamo tako, da iz žice naredimo primerno zgradbo, ki jo prekrijemo z črno plastično vrečo. Po približno osmih tednih bo božična zvezda začela spreminjati barvo ovršnih listov, ki bodo postopoma spet postali živo-rdeči.

Božično zvezdo (*Euphorbia pulcherrima*) razmnožujemo s podtaknjenci, ki jih narežemo junija. Treba je pripraviti lončke z mešanico peska in dobre vrtnarske zemlje. Za podtaknjence izberemo vršiček z najmanj dvema paroma zdravih listov in brstom. Obrežemo ga pod drugim parom listov, dolgi pa naj bodo vsaj 10 centimetrov. Spodnje liste odstranimo in vršiček vtaknemo v lončke, ki jih postavimo v senco, a skrbimo, da je zemlja vedno vlažna in da je temperatura sorazmerno visoka. Po približno enem mesecu lahko že novo božično zvezdo presadimo v večji lonec. Pri tem je treba paziti, da ne poškodujemo občutljivih koreninic.

M.T.

S to kratko analizo sem si skušal razlagati, zakaj veljajo črnici za lene, neumne, nepoštene in nasilne (kraja večkrat sovpadajo z nasiljem). Rasizma sicer ne trpim, vendar skušam razumeti odnos Južnoafričanov do svojih črnskih sosedov, ki so jim tako različni.

Svoj zadnji dan v Durbanu sem posvetil obisku gospoda Luciano, italijanskega istrskega priseljence, ki je v Južni Afriki že od leta 1953. Njegov lik je emblematičen za italijanskega emigranta petdesetih let iz revnejših predelov severne Italije (Furlanija, Veneto, alpske dežele in tudi Trst z Istro). Ti izseljenci so sedaj zelo ponosni na svoje imetje, čeprav žal večkrat ni veliko in obsega le skromno hišo in osebni avtomobil; njihovi prijatelji iz otroških let, ki so ostali v Italiji, so sedaj večinoma bogatejši. Toda vrnimo se k našemu istrskemu izseljencu, ki se je poročil po pooblastilu; ženo sicer globoko spoštuje, vendar ji ukazuje in večkrat ravna z njo kot z dekle. Za naše pojme o ženski emancipaciji je tak odnos nepojmljiv. Dolgih 36 let je delal v papirnici, kjer si je tudi popolnoma pokvaril zdravje: protioneseževalne naprave so namreč pod vsako normo razvitega sveta, kar ima zelo škodljive posledice za delavce in okolje. Podjetje je Luciano plačalo tudi pot v Južno Afriko in mu preskrbelo streho; hišo je pred nekaj leti tudi odkupil. V tovarni so na začetku delali skoraj izključno Italijani, ki so se tudi zelo strnjeno naselili vsi v isti četrti, tako da so vsi njegovi sosedi italijanskega porekla. Mnogi so se po nekajletnem delu v Južni Afriki vrnili domov, drugi pa so ostali tu in si ustvarili družino.

Poleg tovarne sem si ogledal tudi neskončne plantaže sladkorne pese in nekaj letoviščarskih krajev ob morju. Kot povsod so bile tudi tu najlepše plaže in naselja namenjena izključno belemu delu prebivalstva. Z odpravo apartheida so cene zemljišč in stanovanj izredno padle, tako da sedaj vsi hitijo prodajati svoje imetje v teh predelih, ki so še pred meseci bili luksuzni in ekskluzivni. Prisotnost črncev na plaži, zlasti pa naraščanje kriminala, ki je s tem povezano, sta povzročili, da belci zapuščajajo svoje prejšnje domove. To je proces, ki ga lahko opaziš povsod v Južni Afriki: medtem ko so bili doslej črnici segregirani, se z odpravo apartheida belci sami pričnejo umikati in se zapirati v svoje četrti. To ima med drugim velike posledice na tržišče nepremičnin, ki je postalo zelo nestabilno.

Tudi Luciano mi je govoril o črnih; povedal mi je, da se je vse zelo poslabšalo, odkar je Mandela na prostosti: nekoč mirni in simpatični črnici so kar čez noč postali predrzni, neubogljivi in nasilni. Prej so se belcev bali, tako kot se pes boji gospodarja: že sama prisotnost kateregakoli belca je zadostovala, da je bil zamorec miren. Sedaj pa so se začeli tudi veliki spopadi med samim črnskim prebivalstvom, bodisi med različnimi plemeni, bodisi tudi znotraj ene same etnične skupine zaradi političnih ali celo teritorialnih sporov. Vsaka črnska skupina ima namreč svojega poglavarja, ki nadzira določeno ozemlje (samo kar zadeva črnce): on na primer določa, kdo bo kje delal. Če pa se tujec zaposli na njegovem teritoriju, ga brez večjih pomislekov likvidirajo.

(dalje)